

Дубина Лариса

ORCID 0000-0002-0268-7681

Кандидат педагогічних наук,
директор Сновського вищого професійного училища
лісового господарства
(м. Сновськ, Україна) E-mail: larisa19234@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У статті обґрунтовано та визначено особливості дуального навчання у процесі професійної підготовки кваліфікованих робітників у закладах професійно-технічної освіти. Розкрито основні засади формування типових моделей дуальної форми навчання, де заклад освіти спільно з роботодавцем приймає рішення про впровадження дуальної форми здобуття освіти та здійснює моніторинг потенціалу ринку праці й визначає перелік спеціальностей для яких розроблятимуться освітні програми дуальної форми навчання.

Визначено поняття «дуальна освіта», як інфраструктурна, регіональна модель, що забезпечує взаємодію систем прогнозування потреб у кадрах, професійного самовизначення, професійної освіти, оцінки професійної кваліфікації, підготовки та підвищення кваліфікації фахівців.

Проаналізовано особливості навчально-професійної діяльності, яка сприяє формуванню трудових умінь і навичок у процесі виробничої праці шляхом поділу цілей навчання на навчальну і виробничу й спрямована на розвиток професійно важливих якостей особистості робітника.

Доведено, що дуальне навчання сприяє розвитку трудової мотивації кваліфікованих робітників, як процесу спонукання їх до ефективної праці шляхом опанування ефективними засобами набуття матеріальних благ, поява бажання займатися цікавою справою, самореалізація і вмикання суспільної установки на необхідність праці та бажання бути корисним суспільству. Таке навчання забезпечує робітнику конкурентність, відповідність сучасному економічному середовищу, що зумовлено встановленням прямого зв'язку освітньої організації з ринком праці і врахування його потреб при організації освітнього процесу. Тому таке навчання, дозволяє кваліфікованим робітникам адаптуватися до змін, що відбуваються у різних галузях, безпосередньо на виробництві й забезпечити адекватність результату навчання існуючим потребам ринку праці у процесі професійної діяльності.

Мета роботи – розкрити та визначити особливості дуального навчання у процесі професійної підготовки фахівців у закладах професійно-технічної освіти.

Методологічною основою є реалізація варіативних контекстних методів навчання у процесі формування готовності кваліфікованого робітника виконувати норми і вимоги та відповідати за якість виконаних робіт, що забезпечує успішність стійкого відповідального ставлення фахівця до професійної діяльності.

Наукова новизна визначено й обґрунтовано процес готовності кваліфікованого робітника до виконання норм і вимог під час формування професійної відповідальності та реалізація контекстних методів, що відтворюють максимальне наближення навчання до усвідомлення професійної відповідальності й виконання виробничих завдань.

Дослідженням встановлено, що саме професійна діяльність як особлива функція суб'єкта праці сприяє самореалізації особистості в процесі професійної діяльності крізь проходження низки етапів, тобто спочатку професійне самовизначення, далі професійне становлення і професійне зростання під впливом нових вимог, що ідуть як ззовні – від професії та суспільства, так і з середини – від власних інтересів, потреб і установок.

Ключові слова: дуальне навчання, професійна підготовка, методи, професійна відповідальність, готовність.

Постановка проблеми дослідження. У період ринкової трансформації економіки та збільшення попиту на послуги зі здобуття освіти відбулося знецінення традицій практичної підготовки здобувачів освіти. Чимало організацій відмовились працювати із фахівцями, посилаючись на збереження комерційної таємниці або складні конкурентні обставини. Унаслідок корпоратизації та приватизації

держава втратила більшість важелів адміністративного впливу на підприємства, які давали змогу розглядати практичну підготовку кваліфікованих робітників у позаекономічній площині.

Сьогодні загострюється необхідність підготовки пошуку нових форм, нетрадиційних підходів до організації навчальної діяльності кваліфікованих робітників, що сприятимуть ефективності підготовки майбутніх фахівців в умовах сучасного суспільства та реалізації освітніх державних стандартів і програм. Баланс між теоретичним складником професійного навчання та його практичним компонентом досягається завдяки раціональній організації освітнього процесу, коли теорія вивчається в освітній організації, а практичні навички формуються на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професійної підготовки досліджували І. Гевко, Р. Гуревич, Г. Кручиніна, Н. Кузьміна, С. Маркова, Л. Макаренко, Д. Матрос, А. Міненко, Н. Ничкало, М. Поташнік, Р. Скульський, В. Соколов, В. Ребенок, О. Торубара, С. Ткачук, Л. Щербак.

Окремі аспекти вивчення питань системи дуальної освіти висвітлено в роботах сучасних дослідників І. Андрейцев, О. Бегем, В. Вем'ян, В. Докторович, Д. Дьюї, С. Дразниця, Л. Кримчак, У. Лаутербах, А. Шелтен.

Мета роботи – розкрити та визначити особливості дуального навчання у процесі професійної підготовки фахівців у закладах професійно-технічної освіти.

Методологічною основою є реалізація варіативних контекстних методів навчання у процесі формування готовності кваліфікованого робітника виконувати норми і вимоги та відповідати за якість виконаних робіт, що забезпечує успішність стійкого відповідального ставлення фахівця до професійної діяльності.

Наукова новизна визначено й обґрунтовано процес готовності кваліфікованого робітника до виконання норм і вимог під час формування професійної відповідальності та реалізація контекстних методів, що відтворюють максимальне наближення навчання до усвідомлення професійної відповідальності й виконання виробничих завдань.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На думку сучасних дослідників, поява дуального навчання була зумовлена необхідністю розвитку у будівельній галузі, що потребувало нових будівельних теорій, технологій, моделей, шаблонів і робітників здатних виконувати складні завдання.

Дуальне навчання як сучасна форма професійної освіти виникла у 80-і роки ХХ століття. Наразі здійснюється розповсюдження цієї форми в країнах, що орієнтуються на ефективний соціальний і економічний розвиток. Дуальне навчання у Німеччині визначається як «Duale Berufsausbildung» – дуальна професійна підготовка дуальна професійна освіта. Дуальна професійна підготовка регулюється Законом про професійне навчання (das Berufsbildungsgesetz (BBiG)) і Порядком професій (Handwerksordnung (HwO)), а також відповідними галузевими міністерствами [8].

Як зазначає С. Амеліна, в Німеччині дуальна освіта регламентується переважно трьома законами й одним положенням: закон про професійне навчання (BBiG); закон про сприяння професійному навчанню (BerBiFG); молодіжний закон про охорону праці (JArbSchG); положення про професії (HWO). Окремі професії регламентуються навчальними приписами (Ausbildungsverordnungen) для професій, що вимагають спеціальної підготовки [1].

Вважається, що дуальне навчання є одним із засобів ефективного економічного розвитку, бо з одного боку, забезпечує громадян працевлаштуванням, а з іншого – забезпечує економіку необхідними фахівцями. Значимо, що рівень освіти робітників, які отримали дуальну професійну підготовку, визнається і дорівнюється до рівня бакалавра, що свідчить про престиж робочих спеціальностей [11].

Кожна професія, що вимагає спеціальної підготовки, забезпечена навчальними програмами з фіксованим терміном навчання і вимогами до результату: навичкам і знанням. У компаніях працюють спеціальні інструктори, які забезпечують підготовку спеціалістів за принципом «навчання під час діяльності». Зміст навчання передбачає розвиток професійних практичних і спеціальних здібностей й надання кваліфікованим робітникам необхідних знань [6; 11].

Важливою перевагою дуального навчання вважається те, що у підприємства є можливість відібрати перспективних спеціалістів, це ж забезпечує і мотивацію фахівців. Професійна підготовка у формі дуального навчання організовується з перспективою на майбутнє, з урахуванням розвитку технологій, що забезпечують автоматизацію праці. Акцент робиться на підготовку кваліфікованих, відповідальних, самостійних, ініціативних співробітників, які розуміють мету і методи компанії й здатні проявити рішучість у випадку виникнення проблем або за можливості поліпшити виробничий процес [9; 10].

В Угорщині визнається значна роль контрактів на навчання у забезпеченні високоякісної професійної технічної освіти. Ринок праці може бути задоволений спеціалістами при створенні умов для навчальної діяльності й наявності стандартів освіти. З цієї позиції дуальне навчання у закладах професійно-технічної освіти передбачає розподіл витрат на навчання спеціаліста між державою і підприємствами (бізнесом, економікою) на умовах дольової участі у фінансуванні.

Т. Якобі (Сполучені Штати Америки) звертає увагу на невідповідність рівня кваліфікації робітників на виробництві у США і на те, що показник невідповідності зростає щорічно. Вчений

виокремлює такий позитивний бік дуального навчання, як засвоєння фахівцями професійної поведінки, етики, усвідомлення професійної відповідальності за результати праці. Кваліфіковані робітники як частина дуального навчання забезпечує професійну підготовку у високому темпі, що дозволяє скоротити термін навчання.

Т. Хілі та Т. Якобі вказують на ризик організації дуального навчання у США, який вбачає у неготовності працедавців витратити значні кошти навіть у рамках партнерства с освітніми організаціями. Це зумовлено тим, що більшість американських компаній зосереджено на короткостроковій фінансовій вигоді, що суперечить дуальному навчанню. Ще однією проблемою для США є відсутність централізованої системи професійної освіти.

В. Докторович виділяє структурні елементи при розгляді дуальної системи підготовки кваліфікованих робітників як форми інтеграції професійної освіти і виробництва. Це пов'язано з необхідністю перебудови системи кваліфікованих робітників, що забезпечує ефективну інтеграцію їх у виробничу систему з її ієрархією цінностей, структурою, відносинами. Таким чином, дуальне навчання є найбільш затребуваною формою професійного навчання в державах, що націлені на ефективність економічного і соціального розвитку в перспективі з рахуванням плинних умов праці [3].

В Україні розуміння поняття дуальне навчання закріплено нормативно. Для дослідження важливо звернутися до розкриття визначення поняття «дуальне навчання».

Дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти.

Дуальність означає «двоєдність, подвійність», «єдине організаційне ціле». Подібна форма професійної освіти виникла як продукт соціального партнерства, що представляє собою механізм тісної взаємодії держави, роботодавців, профспілок і різних громадських об'єднань із підготовки висококваліфікованих робітників відповідно до потреб ринку праці.

У дуальній формі здобуття освіти передбачено, що організація професійного навчання працівників здійснюється роботодавцями з урахуванням потреб власної господарської або іншої діяльності відповідно до вимог законодавства. Професійне навчання працівників здійснюється безпосередньо у роботодавця та на договірній основі у закладах професійно-технічної освіти та закладах вищої освіти, на підприємствах, в установах або організаціях.

Роботодавці можуть здійснювати формальне і неформальне професійне навчання працівників. Формальне професійне навчання працівників робітничим професіям включає первинну професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації робітників і може здійснюватися безпосередньо у роботодавця або організовуватися на договірних умовах у закладах професійно-технічної освіти, на підприємствах, в установах, організаціях, а працівників, які за класифікацією професій належать до категорій керівників, професіоналів і фахівців, – перепідготовку, стажування, спеціалізацію та підвищення кваліфікації і може організовуватися на договірних умовах у закладах вищої освіти. За результатами формального професійного навчання працівникові видається документ про освіту встановленого зразка.

Неформальне професійне навчання працівників здійснюється за їх згодою безпосередньо у роботодавця згідно з рішенням роботодавця за рахунок його коштів з урахуванням потреб власної господарської чи іншої діяльності. За результатами неформального навчання видається довідка, в якій зазначаються професія, кваліфікація, за якою здійснювалось навчання, напрям підвищення кваліфікації, строки навчання.

Деякі дослідники вбачають схожість дуального навчання з формою організації виробничої практики в межах реалізації основної освітньої програми, що передбачає взаємодію професійної освітньої організації з організацією працедавця і не спричиняє до якісних змін системи професійної освіти на рівні країни.

Натомість, дуальна форма здобуття освіти розглядається кваліфікованими робітниками закладів професійно-технічної освіти, як інфраструктурну регіональну модель, що забезпечує взаємодію систем: прогнозування потреб в кадрах, професійного самовизначення, підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, наставництва на виробництві. За таких умов взаємовідносини між компонентами системи регулюються гнучкою, колегіальною системою управління: кожна система впливає на розвиток іншої, і одна без іншої не може існувати.

Тому дуальну форму здобуття освіти вважають інструментом підвищення інвестиційної привабливості і конкурентоспроможності регіонів за рахунок підготовки робітничих кадрів, що потрібні саме для підприємств цієї місцевості.

Знайомство з дослідженнями присвяченими підвищенню престижу робітничих професій і ефективності професійної підготовки робітників, дає можливість зробити висновок, про наявність дисбалансу українського ринку праці з системою підготовки робочих кадрів, що зумовлено відсутністю позиції роботодавця в механізмі професійного навчання.

О. Коваленко вважає орієнтацію на дію – ефективним підходом до професійного навчання робітників, тобто засадами якого визначено: виконання фаз повної робочої дії; забезпечення активного засвоєння знань; залучення у навчання реальної комплексної діяльності з розв'язання професійного завдання; відповідність освітнього середовища матеріально-технічним умовам виробництва; послідовний взаємозв'язок навчання і дії [4].

Засобом залучення робітника у професійну діяльність в процесі навчання Н. Гавкалова визначає систему договірних відносин організаційної педагогічної і економічної взаємодії освітньої організації з працедавцями на підґрунті соціального партнерства, цілями якого є: задоволення освітніх потреб та інтересів кваліфікованих робітників відповідно до сучасних умов праці; задоволення потреб виробництва у робочих кадрах і зростанні професіоналізму кадрового потенціалу; задоволення потреб суспільства у забезпеченні зайнятості населення і розвитку ринку праці [2].

Зокрема, Н. Ничкало зазначає, що конкурентоздатність робітнику забезпечує наявність досвіду роботи за аналогічною професією від одного до трьох років. Для сучасного працедавця дуже важлива наявність у робітників практичних навичок з виконання тих чи інших видів робіт, що підсилює актуальність дуального навчання [5].

В Україні міжнародна практика затребувана як в аспекті дуального навчання, так і в аспекті підвищення робочих професій шляхом організації конкурсного руху. Одним із найбільш відомих і успішних міжнародних конкурсних рухів, пов'язаних з робочими професіями, до яких активно і успішно приєднується Україна, є WorldSkills International (WSI). Згідно регламенту міжнародного чемпіонату, він проводиться за робочими професіями наступних напрямів: затребувані для розвитку конкурентоздатної і успішної економіки; інноваційні професії сфери інформаційно-комунікаційні технології; соціальні і комунікативні професії; професії, що підтримують традиції і культурну спадщину. З окреслених напрямів, робітничі професії на чемпіонаті поділяються на групи згідно галузей, у яких переважає частина робочих професій: творчі професії і мода, інформаційні і комунікаційні технології, виробничі й інженерні технології, соціальні й персональні услуги, транспорт і логістика. Таким чином, діяльність міжнародної організації WorldSkills International (WSI) спрямована на те, щоб всі люди могли довідатися про робочі професії і зрозуміти, що можна і тут побудувати кар'єру. За професійними групами, найбільший попит роботодавців спостерігався на кваліфікованих робітників з інструментом (23%), а також на робітників з обслуговування, експлуатації устаткування та машин (22%).

Враховуючи суб'єктно-об'єктні зв'язки та рівні, на яких можлива реалізація взаємодії суб'єктів ринків праці та освіти серед пріоритетних напрямів її забезпечення варто виокремити такі: удосконалення моніторингу ринків праці та освіти з метою забезпечення достовірності оцінок розвитку обох систем, зокрема у частині відтворення якісних складових робочої сили за освітньо-кваліфікаційними рівнями, професійною структурою та видами економічної діяльності й побудова на цій основі моделі прогнозування потреб ринку праці у кваліфікованих робітниках; зменшення дисбалансу на ринку праці шляхом врахування прогнозних оцінок щодо освітньо-кваліфікаційних потреб ринку праці та поступового коригування напрямів професійної підготовки, а також внесення змін до навчальних програм; наближення сутнісної відповідності системи вищої та професійної освіти до потреб ринку праці, шляхом збагачення змісту освітніх програм когнітивними та соціальними компетентностями; створення передумов для активізації участі бізнесу у формуванні сучасних компетентностей, які відповідатимуть потребам робочих місць, шляхом запровадження незалежної кваліфікаційної атестації, участі у підготовці, реєстрації та ліцензуванні навчальних програм, створення та розвитку сучасних навчально-виробничих комплексів на базі університетів; забезпечення можливості практичного застосування кваліфікацій, отриманих у рамках неформального навчання шляхом розроблення стандартів для оцінювання та сертифікації навчання; створення умов для збереження і розвитку виробничого, освітнього потенціалу конкурентоспроможних закладів професійно-технічної освіти, що здійснюють підготовку кваліфікованих робітників за дефіцитними професіями шляхом надання державних субвенцій на означені цілі; сприяння формуванню навичок раціональної побудови освітніх траєкторій серед молоді, шляхом створення інформаційної підтримки, починаючи від обрання професій, закінчуючи працевлаштуванням та адаптацією на робочому місці.

Більшість дослідників проблеми професійної підготовки кваліфікованих робітників звертають увагу на наявну розбіжність між потребами виробництва у кваліфікованих робітниках і їх реальною наявністю й відповідністю їх кваліфікації вимогам ринку праці, що спричинено недостатньою системною і структурною взаємодією працедавців і професійного навчання [7].

Висновки. Таким чином, ефективність соціального та економічного розвитку визначає підвищення вимог до професійної освіти кваліфікованих робітників. Відповіддю викликам часу стає дуальне навчання, світові традиції й механізми організації якого запозичуються із зарубіжних систем професійної підготовки. Дуальне навчання визначається як форма організації й реалізації освітнього процесу, що передбачає теоретичне навчання в освітній організації, а практичне – в організації працедавця. Сучасна соціокультурна ситуація визначає затребуваність професійної підготовки

кваліфікованих робітників в межах професійного навчання у зв'язку з мобільністю і своєчасною відповіддю на виклики часу. Суспільству потрібні творчі працівники, здатні проявити ініціативу та рішучість при розв'язанні поставлених перед ними завдань.

References

1. Амеліна С. М. Особливості дуальної системи вищої професійної освіти у навчальних закладах Німеччини. *Проблеми трудової і професійної підготовки*. 2010. Вип. 15. С. 107–112.
Amelina, S. M. (2010). Osoblivosti dualnoyi sistemi vishoyi profesijnoyi osviti u navchalnih zakladah Nimechchini [Features of the dual system of higher professional education in educational institutions in Germany]. *Problemi trudovoyi i profesijnoyi pidgotovki – Problems of labor and professional training*, Vip. 15, P. 107–112. [in Ukrainian].
2. Гавкалова Н. Л. Соціально-економічні аспекти забезпечення ефективності кадрового менеджменту : монографія. Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. 236 с.
Gavkalova, N. L. (2010). Socialno-ekonomichni aspekti zabezpechennya effektivnosti kadrovogo menedzhmentu [Socio-economic aspects of ensuring the effectiveness of personnel management] : monografiya. Harkiv, Ukraine : Vid. HNEU. 236 p. [in Ukrainian].
3. Докторович В. М. Дуальна система підготовки кваліфікованих робітників як форма інтеграції професійної освіти і виробництва. *Теоретико-методичні основи підготовки конкурентоздатних фахівців у контексті сучасного ринку праці*. Кривий Ріг, 2017. С. 36–39.
Doktorovich, V. M. (2017). Dualna sistema pidgotovki kvalifikovanih robitnikiv yak forma integraciyi profesijnoyi osviti i virobництва [Dual system of training skilled workers as a form of integration of vocational education and production]. *Teoretiko-metodichni osnovi pidgotovki konkurentozdatnih fahivciv u konteksti suchasnogo rinku praci – Theoretical and methodological bases of training competitive specialists in the context of the modern labor market*. Krivij Rig, Ukraine, P. 36–39. [in Ukrainian].
4. Коваленко О. Е. Теоретичні засади професійної педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів в контексті приєднання України до Болонського процесу : монографія. Харків : УІПА, 2007. 162 с.
Kovalenko, O. E. (2007). Teoretichni zasadi profesijnoyi pedagogichnoyi pidgotovki majbutnih inzheneriv-pedagogiv v konteksti priyednannya Ukrayini do Bolonskogo procesu [Theoretical principles of professional pedagogical training of future engineers-teachers in the context of Ukraine's accession to the Bologna process]: monografiya. Harkiv, Ukraine, : UIPA, 162 p. [in Ukrainian].
5. Ничкало Н. Г. Трансформація професійно-технічної освіти України : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2008. 200 с.
Nichkalo, N. G. (2008). Transformaciya profesijno-tehnichnoyi osviti Ukrayini [Transformation of vocational education in Ukraine]: monografiya. Kiyiv, Ukraine : Pedagogichna dumka, 200 p. [in Ukrainian].
6. Нісімчук А. С., Падалка О. С., Шпак О. Т. Сучасні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : ВЦ «Просвіта», 2000. 368 с.
Nisimchuk, A. S., Padalka, O. S., Shpak, O. T. (2000). Suchasni pedagogichni tehnologiyi [Modern pedagogical technologies]: navch. posib. Kiyiv, Ukraine : VC «Prosvita», 368 p. [in Ukrainian].
7. Постоян Т. Г. Дуальна система навчання в умовах галузевої кластеризації. *Педагогічні науки: теорія, історія, інновації, технології*. 2015. № 2. С. 374–382.
Postoyan, T. G. (2015). Dualna sistema navchannya v umovah galuzevoyi klasterizaciyi [Dual system of training in the conditions of branch clustering]. *Pedagogichni nauki: teoriya, istoriya, innovaciyi, tehnologiyi – Pedagogical sciences: theory, history, innovations, technology*, № 2, P. 374–382. [in Ukrainian].
8. Hazelkorn E. Motivating Individuals: Growing Research from a «fragile base». *Tertiary Education and Management*. 2008. Vol. 14. № 2. P. 151–171.
9. Łozowiecka W. Adaptacja zawodowa jako czynnik efektywnej pracy człowieka. *Edukacja a rynek pracy : Kształcenie społeczno-zawodowe determinantem gotowości człowieka do efektywnej adaptacji zawodowej*. Płocku, 2013. P. 28–37.
10. Łozowiecka W. Uwarunkowania sukcesu i kariery zawodowej jednostki. *Edukacja a rynek pracy : Kształcenie a kariera zawodowa*. Płocku, 2014. P. 11–19.
11. Shelten A. Das Konzept der Ausbildung von Fachkräften. *Verband der Lehrer an beruflichen Schulen in Bayern*. VBB-aktuell : 37. 1998. P. 11–14.

Dubina L.

ORCID 0000-0002-0268-7681

PhD in Pedagogical Sciences,
Director of Snovsky higher professional school forestry,
(Snovsk, Ukraine) E-mail: larisa19234@gmail.com

THE FEATURES OF DUAL TRAINING IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PROFESSIONALS

The article substantiates and identifies the features of dual training in the process of professional training of qualified workers in vocational education institutions. The basic principles of forming typical models of dual education are revealed, where the educational institution together with the employer decides on the introduction of dual education and monitors the potential of the labor market and determines the list of specialties for which dual education programs will be developed.

The concept of «dual education» is defined as an infrastructural, regional model that provides the interaction of systems for forecasting staffing needs, professional self-determination, professional education, assessment of professional qualifications, training and retraining of specialists.

The peculiarities of educational and professional activity, which promotes the formation of labor skills and abilities in the process of production work by dividing the goals of training into educational and industrial and aimed at the development of professionally important qualities of the worker's personality, are analyzed.

It is proved that dual training promotes the development of labor motivation of skilled workers as a process of motivating them to work effectively by mastering effective means of acquiring material goods, the emergence of a desire to do interesting things, self-realization and inclusion of social attitude to work and desire to be useful to society. Such training provides the worker with competitiveness, compliance with the modern economic environment, which is due to the establishment of a direct link between the educational organization and the labor market and taking into account its needs in the organization of the educational process. Therefore, such training allows skilled workers to adapt to changes in various industries, directly in the workplace and ensure the adequacy of the learning outcome to the existing needs of the labor market in the process of professional activity.

***The purpose of the work** is to reveal and determine the features of dual education in the process of professional training of specialists in vocational education institutions.*

***The methodological basis** is the implementation of variable contextual training methods in the process of forming the readiness of a skilled worker to comply with the rules and requirements and be responsible for the quality of work performed, which ensures the success of a sustainable responsible attitude to professional activities.*

***The scientific novelty** defines and substantiates the process of readiness of a skilled worker to meet the norms and requirements in the formation of professional responsibility and the implementation of contextual methods that reproduce the maximum approximation of training to the awareness of professional responsibility and production tasks.*

The study found that professional activity as a special function of the subject of labor contributes to the self-realization of the individual in the process of professional activity through a number of stages, i.e. first professional self-determination, then professional development and professional growth under the influence of new requirements, external – from the profession and society, and internal – from their own interests, needs and attitudes.

Keywords: dual training, professional training, methods, professional responsibility, readiness.

Стаття надійшла до редакції 27.06.2022

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **В. М. Ребенок**